

דאו' ממילא הוי עבודה חשובה כמו נטייבה, ומ"מ צ"ע, וששאלת על מ"ש התוס' שם דחרישה יתירה אינה מה"ת, מ"ט, נר' דכונתם ע"פ המבואר בירו' דהיינו חרישה שניה, ומש"ה ל"ה מה"ת כיון שהשדה כבר חרושה וראוי' לזריעה, ממילא מה שחורש שנית כדי להוסיף בשבחה אין זו מעיקר מלאכת חרישה בשביעית.

ג] ומה שהקשית על שיטת התוס' מו"ק ח' ע"א דאפי' חבילי קש וכו' מק"ט בבית המנוגע, א"כ אמאי אמרי' במנח' כ"ט דשלחן הטהור מכלל שקבל טומאה ואשמעינן שמגביהן וכו' דילמא משום שראוי ליטמא בבית המנוגע, נ"ל דאינה קושיא, חדא דא"כ פשיטא, ומאי צריך לאשמעינן, וקרא דטהור בע"כ לאשמעי' איזה חידוש, ואי טומאת נגעים פשיטא, ובע"כ דשאר טומאות ומוכח שמגביהן, ועוד דלענין טומאת בית המנוגע אין צורך להדגיש טהרתו בקרא, כי הרי אין ירושלים מטמאה בנגעים ואין הו"א שיהא השלחן טמא טומאה כזו.

אך בעיקר הך דינא דבבית המנוגע הכל נטמא אפי' פשוטי כ"ע וכו', הנה במשנ"ל שצינת להלכ' טו"צ פי"ד הק' א"כ יהו חבילי עצים פסולות לסכך מה"ת, ובאמת עדיפא הו"מ לאקשוי א"כ לא משכחת כלל סכך כשר, דכל מידי מטמא בבית המנוגע, ודכירנא שבהיותי בכ"ח אמר לי גיסי הגרא"מ שליט"א ישוב לקושיא זו, וכמדומני שכך אמר דהא דחבילי קשים וכו' נטמאים, אין שם הטומאה על החפץ אלא הדין הוא שהבית וכל חללו ומה שבחללו הוי הכל חפצא חדא דטומאה, ונמצא דבאמת כשאנו דנין אם קשין וכדו' מק"ט אנו אומרים שאין מק"ט, ומה שבהיותו בבית המנוגע נטמאין הוא משום דאז הן חלק מכלליות הבית, ונ"ל לדמות זה להא דאמרי' בחולין קכ"ט גבי בית שסככו בזרעים דנעשין אב הטומאה בנולד נגע בבית, או חבורי אוכלין לכלים, דאף שאין אכל נעשה אב הטומאה, הכא כששימש מעשה עץ שימש וה"נ לענין סכך לא מקרי משום הא דבר המק"ט, ונ"ל עוד דהך טומאה דחבילי קשין וכו' הוי רק באלו שהיו בתחלה בשעת הסגרת או החלטת הבית, אבל מה שיכניסו אח"כ טהורין, ומשום דבאמת אין מק"ט, רק דהגזה"כ של ופנו הוא לומר אם לא פיננו הן כחלק מכלל הבית, ומעתה מיושבת ג"כ קושיתך משולחן, וכן ראיתי קושיא (כמדומני בס' חלקת יואב, אך לא מצאתי שם כעת) והא הכל מטמא בכתמים, דראויין לק"ט בנגעים, וניחא ג"כ ע"פ הנ"ל.

ד] ומה שהקשית על דברי התוס' מנחות י"ג ע"ב דנטמאת חלה אחת נטמא כל הסדר, הא מדאוריתא בעינן תוך לענין צירוף כלי, נר' דהך צירוף עדיפא מצירוף כלי בעלמא כיון שהם סדר אחד, ורק כשאנן חפצא אחת בעינן תוך, תדע שהרי אף התוס' מודים דהסדר השני לא נטמא...

ה] בענין לוג שמן של מצורע, שמעתי שיש בזה דברים מהגרי"ז שליט"א ואולי תוכל לבררם.

[ו] וקושייתך דמשכח"ל מועד להריגה כשהועד עליו בעדות מיוחדת, עי' ב"ק מ"ו, ודאי בכח המצאתך בטוחני שתוכל למצוא עוד גווני של עדות המועילה לממון ולא לסקילת שור, וצ"ע טובא, וכעת לא עיינתי בזה עדיין.

[ז] ומה ששאלת דלדעת הרמב"ם דלאחר חנוכה הותרו ספיחים, נחשוב לספק וספיחים כאלו שאפשר לקימן עד חנוכה לדבר שיל"מ, ובאמת שאלתך ישנה בכל דין של עד שיעשו כיוצא בו, אך באמת הרי י"ל דתליא בשעת לקיטתן, ואלו שלקטן קודם חנוכה, או טרם שיעשו כיוצא בו, באמת אסורין לעולם, אלא שדעת אדוננו החזו"א שליט"א אינה כן שכתב בסי' ט' ס"ק י"ג, דאלו שנלקטו מכבר ג"כ הותרו.

[ח] וספקך בכה"ד אונן אם יכל להתחנך ולהיות כה"ג בעבודתו, נ"ל ודאי דכיון דעתה הוא כה"ד פסול הוא מלהתחיל בעבודה, אף להמבואר דפסול אונן הותר בכ"ג, ומה שדנת לענין חינוך ע"י עבודת פרה עי' בס' הר אפרים סוף סי' כ"ב חקירה כזו לענין חינוך בגדי כהונה ע"י עבודת פרה, ומצד הסברא נר' דלא מהני, דחינוך בעי' ע"י עבודת פנים, ומ"מ יש לעיין בחקירה זו, והקושיא שהזכרת ל"ל להך דינא דאונן כשר בפרה, תיפוק לי' דכל מעשיה בכה"ג, נר' דכיון שכבר ביארנו דגם כה"ג הוי אונן גמור, א"כ י"ל מה שהותרה עבודתו הוא רק במקדש, כדכתי' ומן המקדש לא יצא, אבל בפרה הוי ס"ד דפסול, ועי' היטב.

[ט] ושהקשית דיועיל מיצוי בדיעבד בחטה"ע דהוי כשפיכה, י"ל דריבויא מדם זבחיך ישפך לא משמע עופות שאינן קרויין זבח, וגם סברתך דרק בכלי אמרו כן נכונה היא, דשם שפיכה אינו נופל על מיצוי הצואר.

והנה הרבה מהערותך במכתבך האחרון, לא הוזכרה תגובה עליהם במכתבי זה, ובקודמו, והוא מפני שישרו בעיני, וקורא אני עליך שפתים וכו'.

החותם בברכה י. א.

מכתב ג

בע"ה יום ה' טו"ב כסלו תשי"ג
לכבוד ידידי הרה"ג ר' יעקב שליט"א

רבות שמחתני במכתבך הול"ל הערות נפלאות ויקרות מרהיבים עינים. ולא אוכל מלהתאפק מלהציע לפניך את הרהורי לבי אף כי טרם הגיעה אלי מחציתו השני.

[א] בענין חלל שכתבת שאי"ז בדין בני-אהרן והוא מדברי הרמב"ם בה' אבל פ"ג הי"א לשון הרמב"ם מורה דהמיעוט הוא מכהנים. וכ"ה בפ"ט מהט"צ ה"ה לענין ראית

חלל בנגעים עיי"ש, אלא שדברי הלח"מ כמש"כ הם כדבריו [וצ"ע בלשון התו"כ שהביא הכ"מ בהט"צ ואינו תח"ן] ולפי"ז ה"נ בט"צ ממעטינן מבני אהרן. ולפי"ז יש מקום ישוב למה שנתקשיתי בההיא דפ"ק דזבחים [י"ד]. ובכ"ד דמתרצינן אהא דבעינן בפרה אדומה כהן בשחיטתה הוא מידי דהוי אמראות-נגעים ואמאי לא קאמרינן מידי דהוי אשחיטת צפור דמצורע דבעיא כהן, וכמש"כ הרמב"ם, והלא קרוב במינו יותר אל שחיטת פרה אדומה, דתרוייהו שחיטות המה. ולפי זה, א"ש דלמש"כ פעם ב"משך-חכמה" [ואינו תח"י לעיין בו היכן הוא] דחלל פסול בשחיטת פרה אדומה, ולפי"ז בעינן לדמויי למראות נגעים דחלל ל"מ בהו, ולא לשחיטת צפורי-מצורע, דלא כתיב בפרשתו "אחד מבניו" וממילא לא נפסל ביה חלל. וצ"ע בכ"ז.

ויש לענ"ד מקום עיון בזה למש"כ התוס' פ"ג דיבמות [ל"ב:]: דזר אינו מוזהר אשמוש בטומאה דבני אהרן כתיבי בפרשה. היאך יהא הדין בחלל דלכאורה תוכשר עבודתו. וזה מן התימא לכאורה. ויתכן באמת דכונת התוס' היא דהא דזר אינו מוזהר אין זה אלא מחמת אי היותו ראוי לעבודה וכ"ה לשון הכ"מ ספ"ט מהבימ"ק. עיי"ש. וול"ד לבע"מ דבן-עבודה הוא בעצמותו אלא דאינו ראוי לעבודה מחמת חסרון גופני. ולהוצאת הדשן איכא מאן דמכשירהו]. וברמב"ם בפה"מ סוף זבחים כתב דטמא אין לו לשמש בבמה. ועיי"ש שכתב, וא"ת זר הוא י"ל לפי שכשר לעבודה הוזהר, כך הוא בערך לשונו ולא העתקתיו כלשונו כי אינו תח"י כעת. וכונת דבריו דמשמע דטמא דמשנתנו איירי אף בזר והקשה הא זר אינו מוזהר על שמוש בטומאה, ותירץ דאין הטעם משום דזר אינו נכנס בפרשת הטמאים, אלא משום דאינו ראוי לעבודה ול"ש ה"ט בבמה ובכור. ולפי"ז חלל יוזהר על שמוש בטומאה. ובתוי"ט סוף זבחים כתב דל"מ מקור לדברי הרמב"ם וכבר רעשו האחרונים בזה הא סוגיא מפורשת היא ברפ"ב דזבחים [ט"ז]. ולפי הנ"ל אין ראיה משם אלא שטומאה נהיגא בבמה, אך יתכן דהכונה על כהן ולא על זר ושפיר כתב התוי"ט דאינו יודע מקום לדברי הרמב"ם.

אמנם נר"ל ראיה לדברי הרמב"ם מההיא דפ"ב דזבחים [כ"ג:]: אילימא טומאת שרץ היכן הותרה. ולפי"ז יש לדקדק הא הותרה בזר בבמה [ועי' מנחות [כה.]] ענין יוצא שהותר בבמה]. וכן יש לדקדק לענין חלל וע"כ כרמב"ם. וברור.

ומצאתי בספר "מקור ברוך" ח"א סי' ב' הערתי דיש לחלק בין זר לכהן ויתכן דראיתיו טרם העירותי בכך.

עב"פ לפי"ז ברור דחלל טמא עבודתו פסולה. ודומני שבספר מק"ב הנ"ל העיר בכך גם הוא.

[ג] בענין ישוב על הקושיא מפ"ק דכתו' הנה הערת בהערה חדשה דהאסור הוא משום קנין האשה וגם אני דרכתי על דרך זה אלא בנתיב אחר והוא למש"כ ה"משאת בנימין"

[נורמו לו הב"ש סי' ס"א סק"ב] דאלמנה שרי לבועלה בשבת אע"ג דע"י הביאה זוכה היא בתוספת כתובתה, הנה לפי שהאיש קונה את האשה ואין האשה קונה את האיש שרי. ודבריו צ"ב הא מ"מ זוכה היא בתוספת.

ונר"ל בפשטות דכונתו דאין זכית זכויות בכלל קנין שאסורו חכמים בשבת ויו"ט וכונת הירו' דאסור הקנין הוא קנין האשה, אלא לפי שבלא זכויות אין הקנין הלזה מועיל לו כלום, ועצמות הנשואין אינו בכלל מיני הקנינים לגבי שויו"ט, בענין דע"כ יזכה הבעל ע"י הנשואין בזכית זכויות המתחדשות ע"י הנשואין, וברור דאיפכא אע"פ שהאשה זוכה בזכויות כיון דאין היא קונה את הבעל אין בכך אסור, וברור. אמנם יש לבאר בגונא אחרינא ולומר דאין האסור אלא ע"י פעולת קנין ואין פעולת קנין הנשואין אלא ע"י הבעל ודו"ק. ובעצם ישובו עדיין צ"ע בלשון הירו' שהבאת דזוכה בהפרת נדרים הרי לפני החופה אינו זוכה בכלום [ועי' כ"מ פי"א – מה' הנדרים הכ"ב בשיטת הטור לענין זכות ההפרה לאחר מסירת האשה לשלוחי הבעל ודו"ק] וצ"ע כי לא עינתי בכל זה.

ד' ומש"כ בגמרא מו"ק – הדברים אמתיים בדעת הריטב"א. אלא שדעת התוס' במקום דמה שרצו לפטור כ"ג מודו משום דכרגל דמיא עיי"ש מוכחת דלכולי עניני כרגל מדמינן להו, ויתכן דמדינא דאינו פורע וכו' חזינן דדין רגל ליה לכל הדברים, ומ"מ לענין הקרבה באנינות ל"ש פטור רגל, דהא מ"מ במציאות אונן הוא. וברור.

ונמצא לפי"ז דלדעת התוס' כ"ג לא ינהג אבלות. וצ"ע. והוא דלא כרמב"ם.

ובדעת רש"י הנה דברי רש"י תמוהים דיליף לה מהא דל"א "הקרבתיו" וכי קרבנו נשרף והא קרבן – ר"ח נשרף כדאיתא בפ"ב דזבחים [ק]. עיי"ש. ומאי שיאטיה לשלוח קרבנות. ועי' פ"ק דיומא בתוס' [יג:] ד"ה לחדא גבי מתה אשתו וכו' דהביאו ירושלמי דמקדש אחרת. וצ"ע והרי אונן הוא והיאך יביא פר אחר [ויש לי מקום ישוב בדוחק לזה ולא כתבתיו כי אינו נראה לי]. וע"כ דכ"ג אונן משלח קרבנותיו. [ויש עוד ענין בזה דהתם יו"כ הוא.] וברש"י איתא להדיא דביו"ט משלח קרבנותיו, ודו"ק בזה [וצ"ע מההיא דמנחות [נא]. דאם מת הכ"ג בבקר מביאים בניו את עשירית האיפה [ועיי"ש לשון ירוש'... וצ"ע בסוגיא ואינה לפני כעת] ובזכרוננו שראיתי להשאג"א באחד מספריו – כמדומ' גבו"א ליומא – דמעיר הא אוננים הם היאך משלחים קרבנותיהם. ויש לדון בדעתו אי יורש אותו יכול לשלח קרבנותיו. ועי' פ"ק דזבחים [ז:] מקיבעא וכו'. וצ"ע. ולהנ"ל יתכן דמיד הרי מתמנה לכ"ג, ואע"פ דעדיין לא נתחנך מ"מ יתכן דכבר הוי כרגל. וצ"ע בזה בכל הסוגיא. וכתבתי במהירות הענין מבלי לחשוב.

ומשה"ק על הרמב"ם איני יודע למה הטרחת את הרמב"ם להעמידו בקושיתך, ובל"ז הק"ו פשוטה לו אף מצורע נוהג צרעתו ברגל מ"מ נימא דעשה דרגל ידחה עשה

דמצרע. ובאמת ל"ק דמי יאמר לך דפריעה ופרימה סותר לרגל, ואף אי תמצא כדבר הזה – יתכן דהוא מדרבנן.

ומההיא דהוריות – הנה הא דצרעת מפקעת לקדושת כה"ג אינה מחמת הנהגתה כמבא"כ ברש"י שם וצרעת כמום היא ומאי שיאטיה לרגל הא מום הצרעת קיים ברגל. וכמדומני דקדקתי במכתבי הקודם בלשון זה.

ולעצם הקו' לק"מ לענ"ד, דודאי אף לאחר הצרעת כה"ג הוא דאל"ה מדוע יאסר באלמנה. וה"נ בכ"ג בע"מ ואין כל הילפותא במ"מ, אלא דנימא דאף מי שאינו ראוי לעבודה יאסר באלמנה עיי"ש ברישא אין לו וכו', עיי"ש. וילפינן דמצרע אע"פ שאינו ראוי לשמושי כ"ג מ"מ כיון דקדושת כ"ג חלין ואסור באלמנה. וברור.

ושפיר במו"ק דאמרינן דכ"ג כרגל אף היותו מצרע. ודו"ק.

ואסיים בענין מחודש. בההיא דיומא [מ"ו]. שכתבו התוס' דאם היו הצבור אנוסים יכולים להביא תמידים אף לאח"כ. ויש להסתפק אם אפ"ה בעינן ג"כ בבקר או בין הערבים או לא. ועי' מנחות [מ"ט]. בההיא דר"ש דאם היו אנוסים או שוגגים וכו'. ומשמע דאין מביאים בערב תמיד של שחר ואמאי להוי שלא בזמנו ולייתו. עוד נר"ל מההיא דמגילה [ג]. מיהושע שהמלאך הזהירו על שלא הביא תשבעה"ב. ועיין רש"י דבי. וס לחמו [וראיתי בבאור כונתו דלכך לא הזהירו על ש"ש]. ולכאורה יביאו של שחר בערב. וע"כ דא"ח. ודו"ק בזה ובעצם חדוש התוס' א"ש קושיתם במנחות שם בתש"ש ששחטו של"ש נימא דלהוי כלפני תש"ש – וקו' ל"ק לכאורה – ולפי"ז אפשר להעמידו באופן הנ"ל וכששחטו לאחר התש"ש היומי דו"ק.

סלח לי על כתיבתי במהירות ובסגנון משובש,

ידידך המצפה ליקרת דבריך אפרים דב

מכתב תשובה ג' (נכתב יחד עם מכתב תש"ו הקודם)

טרם הספקתי לשלוח את מכתבי זה שמעל"ד, והנה קבלתי ממך מכתב הרהורי לבך על מכתבי הקודם, וראיתי לצרף פה את תשובתי עליהם.

מה שהערתי על דברי מרן הגריש"כ ברמב"ם פ"ג מהל' אבל, דלשון הרמב"ם מורה דהמיעוט הוא מכהנים, לא ידעתי איך הוא מורה כן ואדרבא לשון הרמב"ם הוא "שנאמר בני אהרן עד שיהי' בכהונתם", וממה שציטט רק למלות בני אהרן והשמיט מלה כהנים, מבואר דהדרש הוא מבני אהרן, ומה שכתב עד שיהיו בכהונתם, הכונה ברורה דמפרש

לקרוא בני אהרן הכהנים, דבעינן כהונה של בני אהרן, והיינו בכהונתם דייקא וכאשר ביאר רבינו דיש דין כהונת בני אהרן ואדרבא מדברי הלח"מ מבואר דמפרש דהדר שהוא מהכהנים ודלא כרבנו שליט"א, ובאמת שמעתי כך ממנו דביאורו שלו והוא דלא כהלח"מ.

ומה שהזכרת לענין הכשר חלל בשחיטת פרה אדומה, ע"י בספר הר אפרים סי' כ"ב בסופו שדן ג"כ בענין זה, אך מה שכתבת דאילו הוי מדמינן לה לשחיטת ציפור מצורע ה"נ כשר חלל מדלא כתיב קרא בני אהרן, נר' דבאמת כיון דצפורי מצורע הוי רק מכשיר ומטהר, ואין זה עבודה, ממילא לענין חלל תלי' בהפלוגתא בירו' תרומות מאיזה קרא ילפי' הכשר חלל, ולר' יוחנן הוי כהן לכל מילי, ובודאי גם לצפורי מצורע, אך א"כ הא מבואר שם דכשר גם למראות נגעים, ובע"כ להך מ"ד ס"ל דחלל כהן גמור הוא אף בדין כהונת בני אהרן, והרב שליט"א אמר סברתו אליבא דאידך מ"ד, וענין זה צריך ביאור רחב בכללו.

ולעצם השאלה בחלל טמא, ע"י בס' הר אפרים סי' כ"ב אות ח', שלמד מדברי הגר"א בשנו"א תרומות פ"ו מ"א דאפי' חלל טמא בק"צ פסולה עבודתו אליבא דרב, ומשום דקרא ופעל ידיו מיירי בכהן הראוי לעבודה, והגר"א שם מיירי בחולה שא"י לעבוד שאכל תרומה, ע"ש.

בענין קנין אשה ביו"ט, כל סברותיך נכוחות המה.

ולענין הגמ' דמו"ק, ודאי דמדברי התוס' מוכח דס"ל כרגל לכל מילי והוא דלא כסברת הר אפרים, ואף בדעת הריטב"א י"ל כן, והקרבה גזה"כ הוא, וכדבריך, אשר גם במכתבי הקדם כתבתי כן, ומה שכתבת דלדעת התוס' כ"ג לא ינהג אבלות, י"ל דלעולם וכפשטות גמ' סנהדרין, ומ"מ אין זה סותר לרגל דידי', דנימא דברגל תרתי דיני איתא א' – דין שמחה, ב' – מציאות שלמות, וגבי כה"ג לייתי' לעשה דשמחה, רק שלם מיתקרי, וניהוג אבלות סותר רק לדין שמחה, אבל שלמות דלרגל הוי רק לאסור פרו', וע"פ דרך זה ה"י אשר למצוא פתרון גם לקושיתו היכי פשטינן רגל מכה"ג לענין צרעת, ולא הוצאתי עיוני לפועל בזה וצ"ע.

ומה שהנך מחזר למצוא ראיות דכה"ג אונן משלח קרבנותיו גמ' מפורשת היא בב"ק ק"י, ונפסקה ברמב"ם פ"ד מכהמ"ק, והובאה בס' הר אפרים סי' כ"ג.

ומה ששאלתם למה הטרחת את הרמב"ם להעמידו בקושיתי, הנה אלמלא הרמב"ם ה"י מקום לומר דהוי ילפותא מקרא דוהצורע לרבות שצורעת דוחה רגל, אבל הרמב"ם שכתב דגם לאחר דרשה זו אתינן עלה אכתי מדין עדל"ת, שוב קשה ארגל, ומה שתירצת שפרו"פ אינה סותרת לרגל, ודאי סותרת, דפרו"פ דצרעת הא הוי מגדר אבלות, וגם הגמרא דהסתפקה בזה מוכחת דניהוג צרעת הוי סתירה לרגל. אולם ע"פ הס' הנ"ל